

Päivi Haarala

Terveydenhoitajan ammattilliset osaamisvaatimukset

© Metropolia Ammattikorkeakoulu & tekijä 2022

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu
Kirjoittaja: Päivi Haarala
Taitto: Pia Tuomola
Kansikuva: Mikael Ahlfors

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja
TAITO-sarja 92
Helsinki 2022

ISBN 978-952-328-341-1 (pdf)

ISSN 2669-8021 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

Julkaisu on tuotettu osana terveydenhoitajia kouluttavien ammattikorkeakoulujen valtakunnallista kehittämistyötä. Tähän julkaisuun on päivitetty yhteistyössä eri ammattikorkeakoulujen kesken terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset, keskeiset sisällöt ja opintojen vähimmäispistemäärät.

Kehittämistyöstä vastasi Metropolia Ammattikorkeakoulu ja siihen osallistuivat Arcada, Centria-ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Hämeen ammattikorkeakoulu, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Kajaanin ammattikorkeakoulu, Karelia-ammattikorkeakoulu, LAB-ammattikorkeakoulu, Lapin ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Savonia-ammattikorkeakoulu, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Tampereen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu, Vaasan ammattikorkeakoulu, Yrkeshögskolan Arcada ja Yrkeshögskolan Novia.

Sisällys

Kiitokset	4
Johdanto	5
Terveydenhoitajatutkinnon rakenne	7
Terveydenhoitajan osaamisvaatimuksiin vaikuttavia tekijöitä	9
Terveydenhoitajan ammatillinen osaaminen.....	13
Terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset, keskeiset sisällöt ja vähimmäisopintopistemäärät.....	15
Keskeiset lähteet	28

Kiitokset

Kiitän lämpimästi kaikkia terveydenhoitajan ammatillisten osaamisvaatimusten kehittämistyöhön osallistuneita, jotka annoitte asiantuntemuksenne tähän julkaisuun. Terveydenhoitajakoulutuksen ja terveydenhoitajien osaamisen kehittämiseksi tehty yhteistyö on ollut erittäin sitoutunutta, ansio-kasta ja merkittävää.

Helsingissä 18.3.2022

Päivi Haarala

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Kehittämistyön koordinaattori

Kehittämistyöhön osallistuneet ammattikorkeakoulujen terveydenhoitaja-koulutusten vastuuolettajat:

Centria-ammattikorkeakoulu, Soili Vuollo
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Marja Lindholm
Hämeen ammattikorkeakoulu, Paula Hakala
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Liisa Korpivaara
Kajaanin ammattikorkeakoulu, Arja Oikarinen
Karelia-ammattikorkeakoulu, Kirsi Varis
LAB-ammattikorkeakoulu, Anja Liimatainen
Lapin ammattikorkeakoulu, Sirpa Kaukiainen
Laurea-ammattikorkeakoulu, Irene Latva-Korpela
Metropolia Ammattikorkeakoulu, Oili-Katriina Mellin
Oulun ammattikorkeakoulu, Merja Männistö
Savonia-ammattikorkeakoulu, Raija Lappalainen
Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Marja Toukola
Tampereen ammattikorkeakoulu, Anne Silván
Turun ammattikorkeakoulu, Maika Kummel
Vaasan ammattikorkeakoulu, Helena Leppänen
Yrkeshögskolan Arcada, Anu Nyberg
Yrkeshögskolan Novia, Christine Alm (Turku) ja Marie Hjortell (Vaasa)

Johdanto

Tässä julkaisussa on kuvattu valtakunnallisena yhteistyönä valmistellut terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset, niiden keskeiset sisällöt ja opintojen vähimmäisopintopistemäärät. Edellinen ammatillisen osaamisen kuvaus valmistui vuonna 2014, joten nyt oli erittäin ajankohtaista päivittää se vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden osaamisen vaatimuksia.

Kehittämistyön koordinoivastuu oli Metropolia Ammattikorkeakoululla. Jokaisesta terveydenhoitajia kouluttavasta ammattikorkeakoulusta nimettiin kehittämistyöhön vastuupettaja, joka koordinoi työtä ammattikorkeakoulussaan ja teki yhteistyötä muiden ammattikorkeakoulujen vastuupettajien kanssa. Työn edetessä huomioitiin työelämän edustajien sekä opiskelijoiden kannanottoja. Myös Suomen Terveydenhoitajaliitto kommentoi osaamisvaatimuksia työskentelyn eri vaiheissa.

Valmistuvan terveydenhoitajan ammatillinen osaaminen perustuu vahvaan sairaanhoitotyön osaamiseen. Osaamisvaatimusten laadinnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että terveydenhoitajan osaamisvaatimukset rakentuvat vuonna 2020 valmistuneiden yleissairaanhoidajan osaamisvaatimusten (180 op) perustalle, ja siihen, että osaaminen syvenee ja laajenee terveydenhoitajatyön omissa ammattiopinnoissa. Kehittämistyössä hyödynnettiin ajankohtaisia tutkimuksia, tulevaisuuden työelämän ennakoituja ammatillisen osaamisen vaatimuksia sekä kansallisia ja kansainvälisiä koulutus- ja terveyspoliittisia ohjelmia ja linjauksia.

Osaamisvaatimukset noudattavat kansainvälistä EQF-vaatimustasokuvausta (*European Qualification Framework*) ja sen pohjalta tarkennettua kansallista NQF-vaatimustasokuvausta (*National Qualification Framework*). Kehittämistyön perustana on ollut myös ammatinpätevyysdirektiivi (2005/36/EY), joka modernisoitiin vuonna 2013, ja tuli voimaan 18.1.2014 (2013/55/EU).

Kehittämistyössä saatiin arvokasta tietoa terveydenhoitajien koulutuksen, ammatillisen osaamisen ja työn kehittämiseksi. Valtakunnallisena yhteistyönä tuotetut osaamisvaatimukset varmistavat valmistuvien terveydenhoitajien ammatillisen osaamisen tasalaatuisuuden ja vertailtavuuden.

Osaamisvaatimuksia voidaan käyttää terveydenhoitajakoulutusten opetussuunnitelmien laatimisessa, ammatillisen osaamisen tason määrittämisessä ja arvioinnissa, täydennyskoulutusten ja urakehityksen toteuttamisessa, terveydenhoitajien perehdyttämisessä sekä johtamisen välineenä. Ammattikorkeakoulut päättävät itsenäisesti, miten osaaminen terveydenhoitajakoulutuksessa rakentuu, sekä erilaiset pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt, joilla se saavutetaan.

Tässä julkaisussa kuvataan aluksi terveydenhoitajakoulutuksen rakennetta ja terveydenhoitajan ammatilliseen osaamiseen vaikuttavia tekijöitä edeten terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen määrittelyyn. Lopuksi esitetään terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset. Keskeiset lähteet, lähinnä koulutus- ja terveystieteelliset ohjelmat ja linjaukset, on ilmoitettu julkaisun lopussa.

Terveydenhoitajatutkinnon rakenne

Terveydenhoitajan tutkinnon laajuus on 240 opintopistettä (op) ja kesto neljä vuotta. Terveydenhoitajatyön ammattiopintoja toteutuu vähintään 60 op. Valmistuva terveydenhoitaja saa todistuksen terveydenhoitajan sekä sairaanhoitajan tutkinnoista, ja hänet laillistetaan hakemuksesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) toimesta sekä terveydenhoitajana että sairaanhoitajana. Koulutus täyttää Euroopan parlamentin ja neuvoston sairaanhoitajakoulutuksesta antamien direktiivien vaatimukset.

Terveydenhoitajakoulutuksen ammattitaitoa edistävän harjoittelun laajuus on yhteensä 100 op sisältäen käytäntöläheisen opinnäytetyön (15 op). Harjoittelun kokonaispistemäärästä terveydenhoitajatyön ammattiopinnoissa toteutuvan harjoittelun laajuus on vähintään 20–25 opintopistettä. Keskeisten hoitotyön toimintaympäristöjen (mm. sisätautien, kirurgian, mielenterveystyön, lasten, nuorten ja perheiden sekä ikääntyvien hoitotyön) lisäksi terveydenhoitajatyön ammattitaitoa edistävä harjoittelu toteutetaan seuraavissa toimintaympäristöissä:

- äitiys- ja lastenneuvola / väestövastuinen työ / perhekeskus,
- synnytysairaala: äitiyspoliklinikka ja/ tai synnytysali ja/ tai lapsivuodeosasto,
- koulu- ja/ tai opiskeluterveydenhuolto,
- työterveyshuolto,
- avosairaanhoito ja/ tai aikuisten/iäkkäiden terveysneuvonta/vastaanottotoiminta,
- kotisairaanhoito ja/ tai kotihoito,
- kansanterveys- ja potilasjärjestöt tai vapaaehtoistyö.

Terveydenhoitajakoulutuksessa tehtävän opinnäytetyön laajuus on 15 op, joka lasketaan mukaan harjoittelun opintopistemäärään ja sisältää kypsyysnäytteen. Lisäksi terveydenhoitajatyön ammattiopintoihin sisältyy kehittämistyö (5 op), jonka tekeminen vahvistaa terveydenhoitajan työn ja ammatin kehittämisoaamista. Tämä kehittämistyö toimii terveydenhoitajatutkinnon opinnäytetyönä, koska jokaiseen ammattikorkeakoulututkintoon kuuluu ammattikorkeakoululain mukaan opinnäytetyön tekeminen.

Koulutukseen sisältyy myös kieliopintoja (englanti, ruotsi/suomi toisena kielenä) sekä vapaasti valittavia opintoja.

Terveydenhoitajan osaamisvaatimuksiin vaikuttavia tekijöitä

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteeksi on ammattikorkeakouluissa säädetty, että tutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä teoreettiset perusteet toimia työelämässä oman alansa asiantuntijatehtävissä. Lisäksi hänellä on oltava valmiudet seurata ja edistää oman ammattialansa kehittymistä, edellytykset oman ammattitaidon kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä riittävä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin, kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.

Koulutuksen tulee täyttää ammattihenkilöstöstä annetun lain (2014/932) ja asetuksen (2014/1129) sekä terveydenhuollon erikoislainsäädännön vaatimukset. Koulutusta säätelevät myös opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ohjeet, ja huomioon otetaan myös sosiaali- ja terveysministeriön (STM) suositukset ja linjaukset.

Valtakunnallisessa OKM:n koordinoimassa Osaamisella soteen -hankkeessa (2019) tarkennettiin keskeiset valtakunnalliset ehdotukset siitä, miten Suomessa käynnissä olevaa sosiaali- ja terveyspalvelujen (SOTE) uudistusta tuetaan osaamista kehittämällä. Tulosten perusteella tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämisessä on huomioitava etenkin seuraavat kompetenssialueet: asiakaslähtöisyys, ohjaus- ja neuvontaosaaminen, moniammatillisuus- ja tiimityöosaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen, näyttöön perustuva toiminta ja kustannusvaikuttavuusosaaminen, digitalisaatio ja teknologia sekä kestävä kehityksen mukainen ympäristöosaaminen.

Erilaiset muutokset väestön palvelutarpeissa, kuten tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa edelleen voimistuva väestön ikääntyminen ja maahanmuuton ja monikulttuurisuuden lisääntyminen, vaikuttavat terveydenhoitajien osaamisvaatimuksiin. Erilaiset tehtäväsirrot lääkäreiltä terveydenhoitajille ja uudistuvat asiantuntija- ja kehittämistehtävät vaativat kehittyvää ammatillista osaamista.

Uudistetut terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset perustuvat vahvasti valtakunnallisiin ammattikorkeakoulutuksesta annettuihin linjauksiin sekä suosituksiin. Terveydenhoitajan ammatillinen osaaminen rakentuu valmistuvan terveydenhoitajan ammatillisesta osaamisesta sekä yleissairaanhoitajan ja ammattikorkeakoulututkintojen yhteisestä ammatillisesta osaamisesta.

Terveydenhoitajan osaamisvaatimukset (60 op)

1. terveyttä edistävä terveydenhoitajatyö, 5–10 op
2. yksilön, perheen ja yhteisön terveydenhoitajatyö, 40 op
3. terveellisen ja turvallisen ympäristön edistäminen, 5 op
4. terveydenhoitajatyön johtaminen ja kehittäminen, 5–10 op

Yleissairaanhoitajan osaamisvaatimukset (180 op)

Osaamisvaatimukset on jaoteltu seuraavien osa-alueiden mukaisesti:

5. ammatillisuus ja eettisyys
6. asiakaslähtöisyys
7. kommunikointi ja moniammatillisuus
8. terveyden edistäminen
9. johtaminen ja työntekijäosaaminen
10. informaatioteknologia ja kirjaaminen
11. ohjaus- ja opetusosaaminen sekä omahoidon tukeminen
12. kliininen hoitotyö
13. näyttöön perustuva toiminta, tutkimustiedon hyödyntäminen ja päätöksenteko
14. yrittäjäyys ja kehittäminen
15. laadun varmistus
16. sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä
17. potilas- ja asiakasturvallisuus.

Ammattikorkeakoulututkintojen yhteiset osaamisvaatimukset

EQF-suositus (2008) tarkistettiin vuonna 2017, jotta voidaan ottaa paremmin huomioon ajankohtaiset realiteetit ja olla valmiina tulevaisuuden haasteisiin. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys NQF perustuu EQF:n pohjalle niin, että viitekehyksessä on kahdeksan tasoa. Kansallisessa tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksessä terveydenhoitajan AMK-tutkinto sijoittuu tasolle 6. Kansallisessa viitekehyksessä kuvataan suomalaisten tutkintojen edellyttämä osaaminen (oppimistulokset) eurooppalaisessa yhteistyössä sovituin kriteerein tietoina, taitoina ja pätevyyksinä.

Tavoitteena on, että valmistuva terveydenhoitaja:

- hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen
- ymmärtää ammatillisten tehtävälueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat
- hallitsee edistyneet kognitiiviset ja käytännön taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa sekä kykyä luoviin ratkaisuihin ja toteutuksiin, joita vaaditaan erikoistuneella ammattialalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi
- työskentelee itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä tai toimii yrittäjänä
- johtaa monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita
- kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä
- vastaa oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä, valmius elinikäiseen oppimiseen
- toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat
- viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään
- viestii ja on vuorovaikutuksessa toisella kotimaisella kielellä sekä kykenee kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen omalla alallaan ainakin yhdellä vieraalla kielellä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (ARENE ry, 2022) suosituksen ammattikorkeakoulututkintojen yhteisistä kompetensseista tavoitteena on edistää yhteistä näkemystä siitä, miten kansallisessa tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksessä (NQF) esitettyjä osaamistasokuvauksia sovelletaan opetussuunnitelmatyössä, osaamisprofiilien laadinnassa ja osaamisen arvioinnissa. Suosituksen pohjana on käytetty ARENE ry:n vuonna 2010 antamaa suositusta tutkintojen yhteisistä kompetensseista (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2010).

Suositus amk-tutkintojen kompetensseiksi on seuraava:

1. Oppimaan oppiminen: valmistuva opiskelija tunnistaa osaamisensa ja oppimistapojensa vahvuuksia ja kehityskohteita sekä hyödyntää oppimisessaan yhteisöllisyyden ja digitalisaation mahdollisuuksia.
2. Työelämässä oppiminen: Valmistuva opiskelija omaa monipuoliset työelämävalmiudet ja osaa toimia alansa työyhteisöissä.
3. Eettisyys: valmistuva opiskelija toimii ammattialan eettisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti huomioiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet.
4. Kestävä kehitys: Valmistuva opiskelija tuntee kestävän kehityksen periaatteet, edistää niiden toteutumista sekä toimii vastuullisesti ammattilaisena ja yhteiskunnan jäsenenä.
5. Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus: valmistuva opiskelija osaa toimia monikulttuurisissa ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä ja verkostoissa.
6. Ennakoiva kehittäminen: valmistuva opiskelija osaa kehittää oman alan tulevaisuutta ennakoivia ratkaisuja soveltaen olemassa olevaa tietoa sekä tutkimus- ja kehittämismenetelmiä.

Terveydenhoitajan ammatillinen osaaminen

Terveydenhoitaja on terveydenhoitajatyön, terveyden edistämisen ja kansanterveystyön asiantuntija. Valmistuvalla terveydenhoitajalla on myös vahvat kliiniset perustiedot ja -taidot sekä hyvät vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, ja osaaminen rakentuu näyttöön perustuvaan tietoon.

Terveydenhoitajatyön tietoperusta on hoitotieteessä sekä muissa terveystieteissä, ja sitä täydentävät muut tieteenalat. Terveydenhoitajatyön näkökulma on promotiivinen ja preventiivinen, millä tarkoitetaan terveyden edellytyksiä luovaa ja tukevaa sekä sairauksia ennaltaehkäisevää toimintaa.

Terveydenhoitaja osaa ehkäistä ja ylläpitää yksilöiden, perheiden, työ- ja muiden yhteisöjen, väestön ja ympäristön terveyttä sekä osaa ehkäistä sairauksia. Hän osaa vahvistaa asiakkaiden voimavaroja, itsehoitoa ja kykyä elää terveellisesti.

Terveydenhoitaja tekee työtään äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä perhesuunnittelu- ja ehkäisyneuvoloissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, työterveyshuollossa, avosairaanhoidon vastaanotoilla ja ikääntyneiden palveluissa sekä erilaisissa yhteisöissä, järjestöissä, asiantuntija-, koulutus- ja projekti-tehtävissä ja itsenäisenä yrittäjänä. Työ edellyttää kykyä ja rohkeutta puuttua varhain asiakkaan tilanteeseen elämänkulun eri vaiheissa. Terveydenhoitajan asiantuntijuudessa korostuvat kriittinen ajattelu, itsenäinen päätöksenteko ja vastuullisuus.

Terveydenhoitajan uudistetut ammatilliset osaamisvaatimukset esitetään taulukossa 1. Keskeiset terveydenhoitajatyön toimintamallit ja työmenetelmät on koottu osaamisvaatimusten kohtaan 1.5. Niitä sovelletaan terveydenhoitajatyön eri toiminta-alueilla, joten niitä ei toisteta eri osaamisvaatimusten kirjauksissa. Tarkemmassa kuvauksessa luvussa 5. osaamisvaatimusten sisällöt on kirjattu niiden osaamisvaatimusten yhteyteen, jonne niiden on katsottu parhaiten kuuluvan.

Taulukko 1. Terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset

1. Terveyttä edistävä terveydenhoitajatyö, 5–10 op
 - 1.1 promotiivinen ja preventiivinen terveydenhoitajatyö
 - 1.2 voimavaroja vahvistava terveydenhoitajatyö
 - 1.3 etsivä terveydenhoitajatyö
 - 1.4 monikulttuurinen terveydenhoitajatyö
 - 1.5 toimintamallit ja työmenetelmät terveydenhoitajatyössä
2. Yksilön, perheen ja yhteisön terveydenhoitajatyö, 40 op
 - 2.1 lasta odottavan perheen terveydenhoitajatyö
 - 2.2 lapsen, kouluikäisen, nuoren ja hänen perheensä terveydenhoitajatyö
 - 2.3 työikäisen ja hänen yhteisönsä terveydenhoitajatyö
 - 2.4 ikääntyvän ja hänen perheensä terveydenhoitajatyö
3. Terveellisen ja turvallisen ympäristön edistäminen, 5 op
 - 3.1 ympäristöterveyden edistäminen
 - 3.2 tartuntatautien ehkäisy, hoito ja rokottaminen
4. Terveydenhoitajatyön johtaminen ja kehittäminen, 5–10 op
 - 4.1 terveydenhoitajan ammattieettinen toiminta
 - 4.2 terveydenhoitajatyön johtaminen
 - 4.3 terveydenhoitajatyön kehittäminen

Terveydenhoitajan ammatilliset osaamisvaatimukset, keskeiset sisällöt ja vähimmäisopintopistemäärät

1. Terveyttä edistävä terveydenhoitajatyö, 5–10 op

1.1 Promotiivinen ja preventiivinen terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- kehittää promotiivista ja preventiivistä terveydenhoitajatyötä eri toimintaympäristöissä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan näkökulmasta
- toimia väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamiseksi
- soveltaa ennakointitietoa kansanterveydestä
- hyödyntää näyttöön perustuvaa tietoa asiakaslähtöisessä terveyden edistämisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- käyttää työnsä perustana keskeistä terveydenhoitajatyötä ohjaavaa lainsäädäntöä sekä hyödyntää kansallisia ja kansainvälisiä sosiaali- ja terveyspoliittisia linjauksia sekä tutkimus- ja tilastotietoa.

Keskeiset sisällöt:

- promootio ja preventio terveydenhoitajatyön lähtökohtana
- promotiivisen ja preventiivisen työn keskeiset menetelmät
- terveyden edistäminen ja terveyttä määrittävät tekijät
- ympäristön hyvinvointi- ja terveysvaikutukset
- kansanterveys ja kansansairauksien ehkäisy, riskitekijöiden tunnistamisen, ehkäisevän työn toteuttamisen ja terveyden edellytysten vahvistaminen
- väestön terveyskäyttäytyminen, terveyden tasa-arvo, terveysuhat
- tutkimustieto, tulevaisuuden ennakointi
- terveyden ja hyvinvoinnin indikaattorit, epidemiologinen tieto, genomitieto

- sosiaali- ja terveydenhuollon keskeinen lainsäädäntö, sosiaali- ja terveyspoliittiset ohjelmat, suositukset ja ohjeet, EU:n ja WHO:n terveyspoliittiset linjaukset.

1.2 Voimavaroja vahvistava terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- toteuttaa promotiivista ja preventiivistä terveydenhoitajatyötä eri toimintaympäristöissä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan voimavaroja ja osallisuutta vahvistavasti
- toimia ekososiaalisen kansanterveyden edistämiseksi ja kehittää terveydenhoitajatyön kestäviä toimintatapoja
- hyödyntää näyttöön perustuvaa tietoa asiakaslähtöisessä terveyden edistämisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- käyttää työssään erilaisia voimavaroja vahvistavia terveyden edistämisen työmenetelmiä asiakaslähtöisesti.

Keskeiset sisällöt:

- voimavaroja tukeva ja voimaannuttava työote
- ekososiaalinen näkökulma
- asiakkaan oman vastuun ja omahoidon tukeminen ja päätöksentekotaitojen vahvistaminen, mm. tietoinen suostumus, selkokieli
- asiakassuhteet terveydenhoitajatyössä, mm. jatkuvuus, pitkäkestoisuus, asiakaskokemus
- asiakkaan (yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön) voimavaroja vahvistavien työmenetelmien käyttäminen, terveydenlukutaito, verkostotyö
- dialogi, yhteistoiminnallisuus, moniammatillisuus, asiakkaan osallisuus (yksilö-, yhteisö- ja väestötasolla).

1.3 Etsivä terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- tavoittaa erityisen tarpeessa olevia asiakkaita
- tukea erityisen tuen tarpeessa ja syrjäytymisen riskissä olevia asiakkaita

- käyttää etsivän työn menetelmiä asiakkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Keskeiset sisällöt:

- asiakas-/yhteisöanalyysi, hyvinvointikertomukset, yhteiskunnalliset terveyteen vaikuttavat tekijät
- yhteisöllisyys ja yhteistyö väestön kanssa
- huono-osaisuus, syrjäytyminen ja näiden riskit ja indikaattorit
- asiakasvastaavatoiminta
- palveluiden saavutettavuus, mm. matalan kynnyksen palvelut, liikkuva yksikkö, terveysneuvontapiste, terveystapetti.

1.4 Monikulttuurinen terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- tunnistaa omat arvonsa ja asenteensa
- käyttää kulttuurisensitiivistä työtettä terveydenhoitajatyössä
- toimia yhteistyössä ja tukea eri kulttuureista ja kulttuuritaustasta olevia asiakkaita ja perheitä sekä edistää heidän terveyttään, toimintakykyään ja hyvinvointiaan.

Keskeiset sisällöt:

- kestävän kehityksen sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus, oikeudenmukaisuus globaalisti
- kulttuurisuuden eri tasot
- psykososiaaliset kulttuuritekijät
- kulttuurinen ja eettinen herkkyyks ja toiminta asiakastyössä
- asiakkaiden moninaisuus ja moninaiset yhteisöt
- monikulttuurinen verkostotyö, monitoimijaisuus
- yhteistyö kolmannen sektorin kanssa.

1.5 Toimintamallit ja työmenetelmät terveydenhoitajatyössä

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- valita ja käyttää asiakkaan osallisuutta lisääviä ja vaikuttavia toimintamalleja ja työmenetelmiä yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla
- uudistaa ja kehittää yhteistyössä asiakaslähtöisiä terveyden edistämisen toimintamalleja ja työmenetelmiä
- perustella eettisyyteen ja laillisuuteen liittyvät kysymykset kaikessa toiminnassaan ja käyttäessään viestintäteknologisia työmenetelmiä
- käyttää ja kehittää innovatiivisesti käyttäjälähtöisiä digitaalisia palveluita
- toimia oman alansa ja ammattinsa asiantuntijana monialaisessa yhteistoiminnassa ja monitoimijaisissa verkostoissa.

Keskeiset sisällöt:

Tähän on koottu keskeiset terveydenhoitajatyön toimintamallit ja työmenetelmät, joita sovelletaan tarkoituksenmukaisesti eri toiminta-alueilla.

Toimintamallit ja työmenetelmät:

- dialogiset ja osallisuutta lisäävät toimintamallit ja työmenetelmät
- ennakkoarviointi
- hoidon tarpeen arviointi
- huolen puheeksiotto
- kotikäynti
- moniammatilliset, monialaiset ja -toimijaiset toimintamallit
- ohjattu vertaistoiminta
- omaseuranta, erilaiset älylaitteet terveydentilan seurannassa
- projektitoiminta
- ratkaisukeskeinen ja voimavaralähtöinen ohjaus ja neuvonta
- ryhmätyömenetelmät, ryhmänohjaus
- terveystieteiden tukemisen menetelmät
- terveyskäyttäytymisen muutoksen tukeminen
- valmentava elämäntapaohjaus
- varhainen puuttuminen ja tukeminen
- vastaanottotoiminta, terveystapaamiset

- verkostotyön menetelmät
- yhteisölähtöiset työmenetelmät
- yhteistoiminnalliset työmenetelmät.

Teknologiaa hyödyntävät toimintamallit ja työmenetelmät:

- digitaaliset palvelut; chat-palvelut, etävastaanotto
- digitaaliset terveyden edistämisen työmenetelmät; terveyskeskustelu/-ohjaus, yksilö-/perhevastaanotto, ryhmätoiminta (esim. elämäntaparyhmät, ikäkausikohtainen terveysohjaus, perhevalmennus, pienten lasten vanhemmille suunnatut ryhmät)
- kirjaamisjärjestelmät ja käytänteet
- palautejärjestelmät
- pelillistäminen ja robotiikka
- sähköinen asiointi ja ajanvaraus, konsultointi ja materiaalit/lomakkeet
- terveysviestintä, viestintätaidot digitaalisessa työssä, sosiaalinen media.

2. Yksilön, perheen ja yhteisön terveydenhoitajatyö, 40 op

2.1 Lasta odottavan perheen terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- ohjata ja tukea asiakkaita parisuhteeseen ja perhesuunnitteluun liittyvissä asioissa
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida lasta odottavan perheen terveyden, hyvinvoinnin ja voimavarojen seurannan ja vahvistamisen yhteistyössä perheen kanssa
- toteuttaa lasta odottavan perheen terveystarkastukset
- arvioida odottavan äidin ja sikiön ja perheen terveyttä ja tunnistaa raskauteen ja synnytykseen liittyvät riskitekijät sekä ohjata hoitoon tarvittaessa
- toimia äkillisessä synnytyksessä
- tehdä säännöllisen synnytyksen jälkitarkastuksen
- arvioida vastasyntyneen lapsen ja hänen perheensä tuen tarvetta ja toteuttaa tukitoimenpiteitä.

Keskeiset sisällöt:

- äitiyshuollon palvelujärjestelmä ja sitä ohjaava lainsäädäntö, neuvola- ja perhekeskustoiminta
- seksuaali- ja lisääntymisterveys, perhesuunnittelu
- perhevalmennus, vanhemmuuteen, äitiyteen, isyyteen valmentaminen ja parisuhteeseen tukeminen
- perheiden monimuotoisuus mm. adoptioperheet, maahanmuuttajaperheet, monikkoperheet, sateenkaariperheet, yksin lasta odottavat
- äitiyden ja isyyden tunnustaminen
- lasta odottavan ja lapsivuodeaikaisen äidin ja perheen terveystarkastukset, seulontatutkimukset, terveysneuvonta ja ohjaus, erityisen tuen ja seurannan tarve
- raskauden riskitekijät ja niiden tunnistaminen sekä hoitoonohjaus
- päihteiden käytön ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja puheeksi otto
- kotikäynti lasta odottavan/lapsen saaneen perheen luokse
- synnytyksen kulku, äkillinen synnytys ja säännöllisen synnytyksen jälkitarkastus
- synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistaminen ja hoitoon ohjaus
- imetysohjaus
- varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen.

2.2 Lapsen, kouluikäisen, nuoren ja hänen perheensä terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- suunnitella, toteuttaa ja arvioida lapsen, kouluikäisen ja nuoren kasvun ja kehityksen seurantaa
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida terveystarkastuksia
- toimia yhteistyössä lapsen, kouluikäisen ja nuoren vanhempien kanssa
- tukea lasta, kouluikäistä ja nuorta sekä opiskelijaa terveyttä edistäviin valintoihin
- tunnistaa lapsen, kouluikäisen ja nuoren sekä opiskelijan psykososiaalista hyvinvointia uhkaavat riskitekijät ja toimia niitä ehkäisevästi
- tukea ja ohjata terveyskäyttäytymiseen, ihmissuhteisiin ja opiskeluun liittyvissä asioissa

- ohjata mielenterveyttä ylläpitäviä ja edistäviä toimintamenetelmiä
- kannustaa perhettä vanhemmuudessa, terveellisten elintapojen edistämässä ja hyvinvoinnissa
- arvioida lapsen, kouluikäisen, nuoren ja hänen perheensä sekä opiskelijan erityisen tuen ja jatkohoidon tarpeen
- ylläpitää ja edistää yhteistyössä perheiden ja eri sidosryhmien kanssa turvallista kasvuyhteisöä ja -ympäristöä.

Keskeiset sisällöt:

- lastenneuvolatoimintaa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa ohjaava lainsäädäntö ja palvelut
- lapsen, kouluikäisen ja nuoren terveystarkastukset, terveyden seurantamenetelmät ja arviointi
- opiskelijan terveystarkastukset, terveyden seurantamenetelmät ja arviointi
- infektioiden torjunta ja rokotusosaaminen
- turvallinen ja terveellinen koulu- ja opiskeluyhteisö ja -ympäristö
- voimavarojen tukeminen ja perhelähtöisyys; voimavarainen vanhemmuus, perhe-elämän taidot, vanhempien terveys ja hyvinvointi
- osallisuuden vahvistaminen, osallistavat terveyden edistämisen työmenetelmät ja digitaaliset menetelmät
- elintapaohjaus, varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi otto, mm. koulukiusaaminen ja väkivalta, mielenterveys, painonhallinta, päihitteet, seksuaali- ja lisääntymisterveys
- erityisen tuen ja tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, pitkäaikaissairaana omahoidon tukeminen ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaaminen
- oppilas- ja opiskelijahuoltotoiminta, monialainen yhteistyö
- yhteistyö mm. lastensuojelun, nuorisotoimen ja järjestöjen kanssa.

2.3 Työikäisen ja hänen yhteisönsä terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- suunnitella, toteuttaa ja arvioida työikäisen, työpaikan ja -yhteisön terveyttä ja työkykyä ylläpitävää ja kuntouttavaa terveydenhoitajatyötä
- kuvata hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteet

- arvioida työn, työyhteisöjen ja -ympäristöjen vaikutuksia terveyteen
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida tarvittavia toimenpide-ehdotuksia asiakkaiden (yksilö, perhe, ryhmä, työpaikka, työ- tai muu yhteisö) terveyden edistämiseksi
- toimia moniammatillisessa yhteistyössä monialaisissa verkostoissa.

Keskeiset sisällöt:

- työterveyshuoltoa ja työturvallisuutta ohjaava keskeinen lainsäädäntö ja linjaukset, työterveyshuollon korvauskäytännöt
- työterveyshuollon palvelujärjestelmä ja sen yhteydet sidosryhmiin
- hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteet
- työikäisen terveystarkastukset, tietojen antaminen, neuvonta ja ohjaus
- terveyden, työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen, edistäminen ja seuranta
- työpaikkaselvityksiin pohjautuva työterveysyhteistyön suunnittelu, toteutus ja seuranta
- työkyvyn tuki; työ- ja toimintakyvyn arviointi ja seuranta, varhainen tukeminen ja kuntouttava toiminta
- terveydellisten olosuhteiden arviointi; voimavaratekijöiden tunnistaminen, työympäristöjen ja -yhteisöjen terveydelliset altisteet, vaara- ja kuormitustekijät
- keskeiset työperäiset sairaudet ja ammattitaudit
- työsuojelu ja -ergonomia
- työelämän, työpaikkojen, työympäristöjen ja -yhteisöjen terveyden edistäminen ja työhyvinvoinnin seuranta eri toimijoiden yhteistyönä
- työttömien työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen, edistäminen ja seuranta
- työterveyspainotteinen sairaanhoito/ avosairaanhoidon vastaanotto-toiminta
- työterveyspalveluiden markkinointi ja myynti.

2.4 Ikääntyvän ja hänen perheensä terveydenhoitajatyö

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- suunnitella, toteuttaa ja arvioida ikääntyvän terveyttä ja toimintakykyä vahvistavaa terveydenhoitajatyötä

- arvioida ikääntyvän terveyteen, elinoloihin ja elämäntilanteeseen liittyviä palveluntarvetta lisääviä riskitekijöitä
- ohjata tarjolla oleviin palveluihin
- toimia yhteistyössä ikääntyvän ja hänen omaistensa/läheistensä kanssa ja ohjata ikääntyvän terveyden edistämiseksi sekä arvokkaan elämän turvaamiseksi liittyvässä päätöksenteossa
- toteuttaa kotona tapahtuvaa terveyden- ja sairaanhoitoa.

Keskeiset sisällöt

- ikääntyvän ja hänen perheensä terveydenhoitajatyötä ohjaavat lainsäädäntö, suositukset ja ohjelmat
- ikääntyvän terveyden edistäminen, mm. kotihoito/kotikäynti, palvelutarpeen arviointi, seniorineuvola/vastaanotto, terveystarkastukset
- hoito- ja palvelusuunnitelma
- kuntouttava työote
- omaisten/läheisten tukeminen
- haasteellisten asiakkaiden ja tilanteiden tunnistaminen ikääntyvän arjessa, kaltoinkohtelun tunnistaminen
- terveysneuvonnan erityispiirteet, mm. liikunta, ravitsemus, päihteet, seksuaalisuus, uni, ikääntymiseen ja pitkäaikaissairauksiin liittyvä neuvonta
- voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen, varhainen tuki, osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistäminen
- digitalisaation ja hyvinvointiteknologian mahdollisuudet ja käyttö.

3. Terveellisen ja turvallisen ympäristön edistäminen, 5 op

3.1 Ympäristöterveyden edistäminen

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- toimia ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön, toimintajärjestelmien ja -ohjelmien mukaan
- tunnistaa uhkaavat globaalit, kansalliset ja paikalliset ympäristötekijät sekä eri-ikäisten terveyttä, turvallisuutta ja toimintakykyä haastavat tekijät
- toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja edistää niiden toteutumista terveydenhoitajatyössä

- edistää terveyttä ylläpitäviä ja vahvistavia tekijöitä sekä esteetöntä ympäristöä
- toimia yhteistyössä ympäristöterveydenhuollon toimijoiden kanssa ja tietää terveydenhoitajan vastuut ja velvollisuudet
- ehkäistä, tunnistaa ja hoitaa eri-ikäisten tapaturmia sekä antaa ja ohjata ensiavun antamisessa.

Keskeiset sisällöt:

- ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö, toimintajärjestelmä ja -ohjelmat
- terveyttä ylläpitävät, vahvistavat ja uhkaavat globaalit, kansalliset ja paikalliset ympäristötekijät
- kestävä kehitys, terveydensuojelu
- ympäristövastuullisuus yleisellä tasolla ja omassa toiminnassa
- monitoimijaisuus ympäristöterveyden edistämisessä
- ympäristö- ja yhteisöterveyden keskeiset arviointimenetelmät
- terveyttä, turvallisuutta ja toimintakykyä tukevan ja esteettömän ympäristön toteuttaminen
- koti-, työ- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisy ja ensiapu.

3.2 Tartuntatautien ehkäisy, hoito ja rokottaminen

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- soveltaa työssään tartuntatautien ehkäisyyn ja hoitoon liittyviä kansallisia ja kansainvälisiä ohjeita sekä säädöksiä
- kotimaassa esiintyvien tarttuvien tautien ehkäisyyn ja hoidon sekä osaa ohjata asiakasta niihin liittyvissä kysymyksissä
- kansallisen rokotusohjelman mukaisten ja kotimaassa esiintyvien muiden tarttuvien tautien ehkäisyyn ja hoidon ja osaa ohjata niihin liittyvissä kysymyksissä
- toteuttaa kansallista rokotusohjelmaa ja hallitsee rokottamisen prosessin
- toteuttaa matkailijan terveystseuvontaa ja hallitsee matkailijan rokottamisen prosessin.

Keskeiset sisällöt

- tartuntatautien ehkäisy ja siihen liittyvät lait sekä ohjeet
- tartuntatautilanteen seuranta, epidemiat, pandemiat ja niihin liittyvät rokotuskampanjat
- tartuntatautien tunnistaminen, hoito ja tarvittaessa hoitoon ohjaaminen sekä tartuntojen jäljittäminen
- rokotustoiminta ja kansallinen rokotusohjelma
- eri-ikäisten asiakkaiden terveysneuvonta ja rokottaminen
- matkailijoiden terveysneuvonta ja rokottaminen.

4. Terveydenhoitajatyön johtaminen ja kehittäminen, 5–10 op

4.1 Terveydenhoitajan ammattieettinen toiminta

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- noudattaa terveydenhoitajatyön ja terveyden edistämisen arvoja ja eettisiä periaatteita
- työskennellä itsenäisesti, vastuullisesti ja innovatiivisesti erilaisissa terveydenhoitajan työtehtävissä
- tunnistaa ja huomioi työssään globaalit ajankohtaiset terveydenhoitajatyön kysymykset
- arvioida ja kehittää ammatillista osaamistaan työelämän haasteiden mukaisesti työuran eri vaiheissa.

Keskeiset sisällöt

- terveydenhoitajatyön ja terveyden edistämisen arvot ja eettiset periaatteet
- ammatti-identiteetti, vastuullisuus ja eettisyys oman toiminnan perustana
- kehittävä työote, aktiivisuus ja vastuu oman työn kehittämisessä
- kansainvälisyys terveydenhoitajatyössä
- oman osaamisen arviointi ja kehittämishaasteiden tunnistaminen
- urakehitys.

4.2 Terveydenhoitajatyön johtaminen

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- soveltaa terveyden- ja hyvinvoinnin strategioita ja tilastotietoa terveydenhoitajatyön suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä
- toimia erilaisissa työryhmissä, verkostoissa ja hankkeissa sekä osaa vastata tiimin/työryhmän toiminnasta
- tehdä päätöksiä ennakoimattomissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä
- kehittää työyhteisötaitojaan terveydenhoitajatyössä ja sen johtamisessa ja kehittämisessä
- omaan työhönsä vaikuttavan talousseurannan perusteet ja toimii kustannustietoisesti
- tunnistaa terveydenhoitajatyön yrittäjyyden mahdollisuudet
- viestii näyttöön perustuvasti terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista.

Keskeiset sisällöt

- terveyden edistämisen johtamisen eri tasoilla: hyvinvointistrategiat ja -kertomukset johtamisen ja kehittämisen työvälineenä
- verkostotyö ja toiminta terveydenhoitajatyön sidosryhmien kanssa
- tiimin/työryhmän vastaavana toimiminen terveydenhoitajatyössä
- työelämätaidot, esihenkilö- ja alaisvastuu terveydenhoitajan työssä
- työsuhde ja työehtosopimus terveydenhoitajan työssä
- oman työn johtaminen, itsensä johtaminen, tiedolla johtaminen, itsenäinen työskentely, päätöksenteko
- oman sekä työyhteisön hyvinvointi ja sen kehittäminen, työnohjaus
- toiminnan ja talouden suunnittelu, toteutus ja arviointi, kustannusvaikeus
- sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys terveydenhoitajatyössä
- aktiivisuus ja vaikuttaminen terveyden edistämisen ja terveydenhoitajatyön kehittämiseksi.

4.3 Terveydenhoitajatyön kehittäminen

Valmistuva terveydenhoitaja osaa

- tunnistaa oman kehittämis-, innovaatio- ja tutkimusosaamisensa ja vahvistaa niitä terveyden edistämisen asiantuntijatehtävässään
- seurata tutkimustuloksia ja kehittämisideoita ja kehittää terveydenhoitajatyötä aloitteellisesti ja innovatiivisesti yhteiskunnan ja työelämän tarpeista lähtien
- tunnistaa ja toimia yhteistyössä etsittäessä ratkaisuja ja toimintatapoja tulevaisuuden globaaleissa, kansallisissa ja alueellisissa terveyden edistämisen haasteissa
- toimia terveyden edistämisen asiantuntijana monialaisessa kehittämisessä palvelun tuottajien, käyttäjien ja sidosryhmien kanssa
- kehittää näyttöön perustuvaa ja laadukasta terveydenhoitajatyötä
- arvioida kehittämistoiminnan laatua, vaikutusta ja vaikuttavuutta.

Keskeiset sisällöt

- näyttöön perustuvan terveydenhoitajatyön ja terveyden edistämisen kehittäminen
- tutkimusten ja hankkeiden/ projektien tulosten sekä muun työyhteisön osaamisen hyödyntäminen terveydenhoitajatyössä
- hanke- ja projektitehtävien osa-alueet ja niissä toimiminen
- tulevaisuuden lukutaito terveydenhoitajatyössä, megatrendit ja muutossignaalit
- palvelumuotoilu
- kehittävä ja reflektiivinen työote terveydenhoitajan työssä
- laatu ja sen kriteerit terveydenhoitajatyössä.

Keskeiset lähteet

- » Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2010. Suositus tutkintojen kansallisen viitekehysten (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arena_nqf.pdf
- » Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2021. Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta. <https://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2022/Kompetenssit/Suositus%20ammattikorkeakoulujen%20yhteisiksi%20kompetensseiksi.pdf?t=1642539572>
- » Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
- » Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036&from=PT>
- » Eurooppalainen tutkintojen viitekehys tukee oppimista, työskentelyä ja rajat ylittävää liikkuvuutta 2019. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/eqf-10-vuotta-opas.pdf>
- » OKM 2009. Tutkintojen muun osaamisen kansallinen viitekehys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 24. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78889/tr24.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- » OKM 2019. Osaamisella soteen -hanke. <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM042:00/2017>
- » STM. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus). <https://stm.fi/soteuudistus>
- » Terveystieteiden tutkimuskeskus. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisen osaamisen kuvaus 2014. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisen osaamisen kuvaus 2014. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisen osaamisen kuvaus 2014. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisen osaamisen kuvaus 2014. <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropolia/ammattilaisen-osaamisen-kuvaus>
- » Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019: 24. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161661/OKM_24_2019_Tutkintoonjohtavakoulutus.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- » Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 18.12.2014/1129. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141129>
- » Yleissairaanhoidajan (180 op) osaamisvaatimukset ja sisällöt 2020. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2020/01/15/yleissairaanhoidajan-180-op-osaamisvaatimuslauseet-ja-sisallot-julkaistu/>

